

Schoonheid

Jacob Voorthuis

Als we het voorgaande accepteren kunnen we iets interessants opmerken. Mooi en goed zijn namelijk ook kwaliteiten. Niet anders dan hard of zacht. Het was, niet zo lang geleden, een mode in Nederland om de woorden goed en mooi maar niet meer in relatie tot het bouwen en de architectuur te gebruiken. Dat was leuke oefening maar leverde weinig op behalve stompzinnige conversaties waarin een absurde spelregel was geïntroduceerd. Er was ooit eens een sketch van Monty Python, de laatste der trouwe dadaïsten, waarin een van de figuren een copyright op de letter f wilde plaatsen. Het gevolg zal duidelijk zijn. Natuurlijk zijn mooi en goed moeizame woorden, dat zal niemand ontkennen. Maar dat betekent nog niet dat ze geen cruciale en onmisbare rol hebben in ons onderling gesprek over onze relatie tot de omgeving. Ik wil hier juist betogen dat het hele belangrijke woorden zijn en bruikbaar als ze op een bepaalde manier worden gebruikt.

Met het woord “hard”, weten we al snel wat we bedoelen; het woord is redelijk eenduidig. Of dat echt zo is laten we even buiten beschouwing. Maar dat gevoel geldt in ieder geval niet voor woorden als “mooi” en “goed”. Niettemin zijn dat ook woorden die zich in de relatie ontvouwen. Mooi of Goed zit niet vast in het object dat wij zo beschrijven, het zit ook niet in ons maar komt tot uiting in de confrontatie in een bepaalde situatie. In de relatie en in een situatie. Het verschil tussen hard en mooi is eigenlijk het volgende. Het woordje hard is, denken we, eenduidig, haar betekenis is rond en staat vrij vast. Bij een ervaring van hardheid bestaat er veel weerstand tussen het object en het subject dat het object op een of andere manier ervaart. Maar het woordje mooi is als het ware leeg. Als ik zeg: “Dit is mooi” Dan duid ik op een relatie tussen het ding en mijzelf die ik kwalificeer in termen van een bepaald gevoel zonder die relatie te duiden in termen van oorzaak en gevolg. Ik vind het mooi in die situatie. Het vinden is hier cruciaal. Welnu, dat kun jij, mijn gesprekspartner, accepteren. “Oh,” zeg je dan, “ik ook”. Daarmee is de conversatie ten einde. Immers hoeven we ons niet meer in te spannen, want we vinden allebei hetzelfde. Hoe we dat zo hebben gevonden doet er even niet toe, maar we lijken een gevoel te delen. Het lijkt hier alsof de relatie een duurzame is die gedeeld kan worden. En hoe meer mensen onze mening delen hoe zekerder we ons voelen ten aanzien van ons eigen vermogen te oordelen. Het kan natuurlijk zo zijn dat we beiden andere redenen hebben om de schoonheid van het object te beamen. Maar we hoeven geen moeite te doen. We zijn het immers met elkaar eens.

1

Stel nu dat we het niet eens zijn, of dat we, opgaand in de schoonheid die wij op dat moment ondergaan, met elkaar in gesprek treden over de redenen dat we allebei het ding mooi vinden. Wat dan? Welnu, dan vult het woord mooi zich langzamerhand, in het gesprek. En dan gaat het gesprek daarover en niet meer over iets anders. Dan nemen we er de tijd voor die ons zo vaak ontbreekt. Maar gezien waardering een redelijk complex proces is waar vele factoren bij komen kijken zoals, bijvoorbeeld de situatie, gebruiken we het woord “mooi” als een soort voorsoorteringsactie. We waarderen het object en die waardering spreken we uit. Waar die waardering uit bestaat, hoe die is gegrond, kan nog worden uitgelegd. De grond die ons vinden ondersteund blijft stil. Maar zodra we naar de grond van ons vinden vragen ontstaat een echt boeiend gesprek. Ben jij in staat mij te overtuigen door de coherentie, consistentie, de toepasselijkheid en waardigheid van je argumenten? Daarmee wil ik zeggen:

Zijn de ideeën waarmee je je argumenten inkleed om dit mooi te vinden zo geformuleerd dat ze onderling samenhangen en zonder elkaar betekenisloos worden?

Zijn je ideeën consistent, dat wil zeggen logisch opgebouwd zo dat ze elkaar niet tegenspreken en elkaar zodoende in de weg staan?

Kan je voorbeelden aandragen die mij overtuigen in dat ze overeenkomen met mijn ervaring? Zijn je argumenten mijn aandacht en kritiek waardig?¹

Pas als je me die argumenten en voorbeelden geeft ben ik in staat jouw invulling van jouw relatie met het onderhavige object te beoordelen en daar zelf iets van te vinden. Dus het woord schoonheid, het woord goed, zijn zeer belangrijke woorden die als het ware als lege vaas worden overhandigd en pas na een uitdaging worden gevuld met argumenten en voorbeelden en een plaats veroveren op de tafel van ons gesprek. Dergelijke metawoorden als

¹ Zie Whitehead, *Process and Reality, An Essay in Cosmology, 1929, Deel I, Hfdstk 1*

mooi en goed hebben we nodig. Zonder hen wordt het gesprek al bij voorbaat te lang en zal het zich neigen te herhalen. En bovendien voelen we iets intuïtief. Over intuïtie kom ik later te spreken. Maar boven alles kunnen we het vaak onbesproken eens zijn met elkaar. We hoeven toch niet al te veel woorden vuil te maken als we de labyrintische complexiteiten van Bach's Goudbergvariaties ter sprake brengen? We kunnen onze waardering meteen op tafel leggen, onverantwoord, in het zinnetje: "mooi hé?!" en vervolgens op een wat technischer niveau verder gaan met het gesprek of de historische context waarin het werk ontstond proberen te reconstrueren, of een bepaalde uitvoering bespreken. Wellicht zijn we dan eigenlijk al bezig die waardering die in de frase "mooi hé?!" besloten zat verder te preciseren.